

KOMPRESSIYANING SINXRON TARJIMADAGI O'RNI

Rasulov Zubaydullo Izomovich

f.f.d (DSc)

Akramova Madinabonu Bahodir qizi Buxoro davlat universiteti

Tilshunoslik(ingliz tili) yo'nalishi ikkinchi kurs magistranti

m.b.akramova@buxdu.uz

Annotatsiya. Ushbu tezis tarjima sohasida muhim bo'lgan nutqni kompressiyasini o'rganish uchun yozilgan. So'ngi yillarda tadqiqotchilarning diqqat e'tiborini tortgan bu strategiya tarjimonlarning qiyin yukini yengillashtirishga imkon beradi. Professional sinxron tarjimonning vazifasi ma'ruzachi tomonidan uzatiladigan asosiy xabarni saqlagan holda nutqning yetkasib berish ekanligi ma'lum.

Kalit so'zlar: nutq kompressiyasi, sinxron tarjima, nutqda ortiqcha so'zlarning bo'lishi.

Аннотация. Данная статья была написана для изучения речевой компрессии как особенно значимую стратегию в сфере перевода. Среди проблем, связанных с переводом в последние годы привлекает вопрос о синхронном переводе и о стратегиях, которые позволяют облегчить трудную ношу переводчиков.

Ключевые слова: речевая компрессия, синхронный перевод, избыточность речи.

Abstract. This paper was written to study speech compression as a particularly significant strategy in the field of translation. Among the problems of translation, the question of simultaneous translation is popular.

Keywords: speech compression, simultaneous translation, speech redundancy.

Tarjimonlik faoliyatidan yiroq bo'lgan odamlar sinxron tarjimonlarga, shuningdek, boshqa tarjimonlarga ishonchsizlik bilan munosabatda bo'lishadi, chunki tarjimonlar boshqalar tushunmaydigan tillarni tushunish qobiliyatiga ega. Oddiy odamlar orasida tarjimon so'zlovchining matnini xohlagancha o'zgartirib tarjima qilishi mumkin yoki biror ma'lumotni o'zidan qo'shish, boshqasi haqida sukut saqlash yoki mijozning zarariga buzib ko'rsatish imkoni bor degan fikr mavjud. Afsuski, tan olish kerakki, bunday noto'g'ri va yolg'on qarashlar juda keng tarqalgan. Butun ayb shundaki, psixologik jihatdan odamlar bironing qo'lida o'zini nochor his qilishni xohlamaydilar. Bu muammoning asosiy sababi shundaki, sinxron tarjima tarjimaning ancha yangi va o'rganilmagan sohasi hisoblanadi. Tadqiqotchilarning sinxron tarjimaga qiziqishi yaqinda, to'g'rirog'i, 20-asr oxirida paydo bo'lgan. Sinxron tarjima eng ommabop xizmatlardan biri hisoblanadi, chunki u talabalar va ma'ruzachilarning vaqtini tejashga yordam beradi. Qolaversa, sinxron tarjimon tarjimonlar rishtasidagi "qora ot" bo'lib, madaniyatlararo va irqilararo munosabatlarni birlashtiradi va mustahkamlaydi

Vaqt o'tishi bilan ko'p sohalarda professional sinxron tarjimada katta ehtiyoj borligi ma'lum bo'ldi. Sinxron tarjimon - vaqt etishmasligi, shuningdek, ruhiy zo'riqishning kuchayishi sharoitida amalga oshiriladigan tarjimonlik turi. Ingliz tilidan rus tiliga yozma ravishda batafsil qilingan tarjima bilan matnning bo'g'in qiymati eng yaxshi holatda bir yarimga, eng yomoni ikki baravarga ko'paytirilishi eksperimental tarzda isbotlangan. Ammo sinxron tarjimonlarda, chuqur tahrir qilish uchun vaqt

bo'lmaganda, matn monoton ravishda uch baravardan ko'proqqa ko'payadi. Bu haqiqatni bu ikki tilning turli xil konstruktsiyalarga ega ekanligi bilan izohlash mumkin, chunki ular turli til oilalariga mansubdir. Professional tarjima qilish uchun asosiy tarjima strategiyalaridan mohirona foydalanish kerak. Agar so'zlovchi nutqi jonli va tez talaffuz qilsa, tarjimonga berilgan nutqni tarjima qilish qiyin, ba'zan esa imkonsiz bo'ladi. Bunday hollarda sinxron tarjimon tarjima qilingan matnni ongli ravishda siqib chiqarishi (kompRESSIYA) yoki hajmini kamaytirishi kerak. Albatta, u tarjima tezligini oshirishi mumkin, ammo haqiqat shundaki, agar tarjimon nutq tezligini oshirishni afzal ko'rsa, bu bevosita tarjimadagi xatolar sonining ko'payishiga olib keladi. Shuni ta'kidlash kerakki, so'zlovchi matni kompressiyalash va qisqartirish qobiliyati sinxron tarjimonning asosiy qobiliyatlaridan biridir. Ushbu mahorat nutqni siqishdir va madaniyatlararo uchrashuvlarda sinxron tarjimada asosiy hisoblanadi. Shunga ko'ra, tarjima nazariyasi ustida ish olib borayotgan nufuzli olimlar bu jihatga alohida urg'u beradilar. Tarjimonning vazifasi nutqning ortiqchaligini va ma'lumotlarning ahamiyatsizligini aniqlash, uni ixcham shakl bilan almashtirish yoki agar bu asl matnning ma'nosini o'zgartirmasa, uni siqib yuborishdir. Ingliz tili va boshqa tillar o'rtasidagi asosiy farq shundaki, nutqni siqish deyarli barcha darajalarda mavjud. Matnning tejamkorligi grammatika, morfologiya va leksik sinonimlardan foydalanishda kuchli seziladi. Shuni ta'kidlash kerakki, kompressiya zamonaviy ingliz tiliga xos hodisa sifatida belgilanishi kerak. Buning sababi ingliz tilida so'zlashuvchi xalqlarning madaniyatidir. Ular vaqtlarini tejashga va so'zlarni, ba'zan butun jumlar va gap bo'laklarini qisqartirishga harakat qilishadi.

S. N. Ordinskaya so'zlariga ko'ra, bizning miyamizda "qisqa" shaklda tashqaridan keladigan ma'lumotlarni qabul qilish va tushunishni boshqaradigan maxsus maydon mavjud. Bu haqiqatni siqilgan ma'lumotlarning inson "protessori" uchun qulayroq ekanligi bilan izohlash mumkin. Bu erda odatda kompressiya masalasi ko'tariladi, ya'ni tarjima matnining hajmini asl nusxaga nisbatan kamaytirish. Yana shuni ham hisobga olish kerakki, ma'no to'g'ri va semantik o'zgarishlarsiz yetkazilishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Расулов, З.И. (2010). Принцип контекстуального анализа эллиптических предложений (на материале английского языка). Вестник Челябинского государственного университета, (21), 91-94. <https://cyberleninka.ru/article/n/printsip-kontekstualnogo-analiza-ellipticheskikh-predlozheniy-na-materiale-angliyskogo-yazyka/viewer>
2. Речевая компрессия в синхронном переводе Денисовская Ольга, студент Омского юридического института
3. Чернов Г.В. Синхронный перевод: речевая компрессия – лингвистическая проблема // Тетради переводчика. – М., 1969. – С. 52–65.
4. Kodirova Kholida Khayriddin kizi. (2022). The Analysis of Illocutionary Acts in Adventures of Tom Sawyer by Mark Twain. Miasto Przyszłości, 28, 324–328. <http://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/648>
5. Nargiza Bobojonova Jumaniyozovna. (2022). The Term Concept in Modern Linguistics. Miasto Przyszłości, 28, 297–302. <http://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/643>
6. Саидова, Мухайё. "Inglizcha poetik terminlarning o'zbek tilida berilishida shakl va mazmun munosabati." ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz) 13.13 (2022). https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/6714

INTEGRATION OF PRAGMALINGUISTICS, FUNCTIONAL TRANSLATION STUDIES AND LANGUAGE TEACHING PROCESSES

7. Saidova, M. U. The problem of studying literary terms on figurative language.https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0,5&cluster=9219256601546054307
8. Saidova, M. U. (2020). LEXICOGRAPHIC AND ETHYMOLOGICAL ANALYSIS OF THE CONCISE OXFORD DICTIONARY OF LITERARY TERMS BY.<https://namdu.researchcommons.org/cgi/viewcontent.cgi?article=2723&context=journal>
9. Makhmudovich, T. M. ., & O'rinbekovna, U. M. . (2022). COMPARATIVE ANALYSIS OF SOMATIC PHRASEOLOGY IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. IJTIMOIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI, 46–49. <http://sciencebox.uz/index.php/jis/article/view/1154>
10. Tursunov Mirzo Makhmudovich, & Akhmedova Gulmira Okhunjonovna. (2022). Analysis of Conceptual Metaphors Used in British Politicians' Speeches. Eurasian Research Bulletin, 7, 43–48. <https://geniusjournals.org/index.php/erb/article/view/1015>